

Dava Şartı Arabuluculukta Son Tutanağın İspat Gücü: İşe İade Davalarında Aşırı Şekilcilik Yasağı

Arb. Av. Cem BOZKURT

Bozkurt Arabuluculuk ve Avukatlık Bürosu

Eylül 2026

Dava Şartı Arabuluculukta Son Tutanağın İspat Gücü: İşe İade Davalarında Aşırı Şekilcilik Yasağı

Kısa Özet

İş uyuşmazlıklarında dava açmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır (7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m. 3/1). Uygulamada bu şartın gerçekleşip gerçekleşmediği, arabuluculuk sonunda düzenlenen son tutanağın içeriğine göre belirlenmekte; Yargıtay, 02.06.2018 tarihinden sonraki başvurularda son tutanakta uyuşmazlık konularının açıkça yazılmasını aramaktadır. Anayasa Mahkemesi, 21.09.2026 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Ulaş Özel kararında bu içtihadın bir adım ötesine geçen bölge adliye mahkemesi uygulamasını denetlemiştir: Son tutanakta "işe iade", "boşta geçen süre" ve "işe başlatmama tazminatı" kalemleri yazılı olmasına rağmen başvuru formundaki işe iade kutucuğunun işaretlenmemiş olmasına ve tutanaktaki bir kısaltmaya dayanılarak işe iade davasının usulden reddi, mahkemeye erişim hakkını ihlal eden aşırı şekilci bir yorumdur. Bu makale, kararı Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 2024–2026 tarihli kararları, Hukuk Genel Kurulunun 21.01.2026 tarihli kararı ve Anayasa Mahkemesinin Estetik Yayıncılık kararıyla birlikte incelemekte; son tutanağın hangi ölçüde belirleyici olduğunu, hangi eksikliklerin dava şartını ortadan kaldırdığını ve arabuluculuk sürecinde alınması gereken önlemleri ortaya koymaktadır.

1. Hukuki Sorun

Dava şartı arabuluculuk rejiminde davacı, arabuluculuk sonunda anlaşmaya varılamadığına ilişkin son tutanağı dava dilekçesine eklemek zorundadır (7036 sayılı Kanun m. 3/2; 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu m. 18/A-2). Kanun, son tutanağın hangi ayrıntıda düzenleneceğini belirlememiş; bu boşluk yargı kararlarıyla doldurulmuştur. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, arabuluculuk başvuru formu uygulamasının başladığı 02.06.2018 tarihinden sonraki başvurularda, hangi alacak veya tazminat kalemlerinde anlaşma sağlanıp sağlanamadığını açıkça belirtmeyen son tutanağa göre dava şartının gerçekleşmiş sayılamayacağını kabul etmektedir (Yargıtay 9. HD, E. 2024/4484, K. 2024/8260, T. 14.05.2024).

Bu içtihat, işçilik alacakları bakımından kalem kalem bir denetim getirmiştir. Ancak uygulamada ölçüt, tutanağın bütünü yerine tek tek sözcükler üzerinden uygulanmaya başlanmış; başvuru formu ile son tutanak arasındaki farklılıklar, tutanaktaki kısaltmalar veya yazım hataları davanın usulden reddine gerekçe yapılmıştır. Anayasa Mahkemesinin Ulaş Özel kararına konu olayda bölge adliye mahkemesi, son tutanakta açıkça "işe iade" yazılmasına rağmen, başvuru formu gemi adamı olmamasından hareketle tutanaktaki "g. adamı işe iade b." ibaresinin formdaki "g. adamı işe b." olarak anlaşılması gerektiğini kabul etmiş ve ilk derece mahkemesinin işe iade kararını kaldırarak davayı kesin olarak usulden reddetmiştir (AYM, Ulaş Özel Başvurusu, B. No: 2022/82055, T. 03.03.2026, § 4).

Hukuki sorun şudur: Dava şartı arabuluculuğun gerçekleştiğinin ispatında belirleyici belge hangisidir; son tutanağın içeriği hangi yorum yöntemiyle değerlendirilir ve tutanaktaki eksiklik veya belirsizlikler hangi noktadan sonra mahkemeye erişim hakkına ölçüsüz bir müdahale oluşturur? Aynı sorunun bir başka görünümü, görevsiz mahkemede açılan davada arabuluculuğun sonradan tamamlanmasının dava şartını karşılayıp karşılamadığıdır; Anayasa Mahkemesi bu soruyu da Estetik Yayıncılık kararında yanıtlamıştır.

2. Hukuki Nitelendirme

Arabuluculuğa başvuru zorunluluğu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 114/2 anlamında özel kanunla öngörülmüş bir dava şartıdır (TANRIVER Süha, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, 2. Baskı, Ankara 2022, s. 159; ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 5. Baskı, Ankara 2022, s. 1554). Dava şartları, mahkemenin davanın esası hakkında yargılama yapabilmesi için varlığı veya yokluğu gereken hâllerdir ve amaçları davaların daha çabuk, basit ve ekonomik biçimde sonuçlanmasına yardımcı olmaktır (KURU Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2016, s. 190). Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır (HMK m. 115/1).

Dava şartı arabuluculuk, niteliği bakımından ikili bir yapı gösterir. Arabulucuya hiç başvurulmadan dava açılmışsa herhangi bir işlem yapılmaksızın dava usulden reddedilir; buna karşılık başvurulmuş olup son tutanak dilekçeye eklenmemişse bir haftalık kesin süre verilir (7036 sayılı Kanun m. 3/2). Bu ikinci hâl, şartın "tamamlanabilir dava şartı" olarak kabul edildiğini gösterir (ÖZEKES Muhammet / YAZICI Çiğdem, Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku, C. V, 16. Baskı, İstanbul 2025, s. 4952; aktaran Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026). Arabulucuya başvurulmaksızın dava açılması hâlinde ise taraflara arabulucuya başvurmak için kesin süre verilmez (MUTLAY Faruk Barış, "İş Hukukunda Zorunlu Arabuluculuk", İş Hukukunda Genç Yaklaşımlar III, İstanbul 2018, s. 67).

Son tutanak ise arabuluculuk faaliyetinin nasıl sonuçlandığını belgeleyen ve arabulucu ile taraflar veya vekillerince imzalanan bir belgedir (6325 sayılı Kanun m. 17/2). Tutanağa faaliyetin sonuçlanması dışında hangi hususların yazılacağına taraflar karar verir; arabulucu tutanak ve sonuçları hakkında taraflara gerekli açıklamaları yapar (6325 sayılı Kanun m. 17/3). Bu düzenleme, son tutanağı bir "taraf beyanı belgesi" olarak nitelendirmeyi gerektirir: Tutanağın içeriği, arabulucunun tek taraflı tespiti değil, tarafların müzakere konusu yaptıkları hususlara ilişkin ortak beyanıdır. Anayasa Mahkemesi de tam bu noktadan hareket etmektedir (AYM, Ulaş Özel Başvurusu, B. No: 2022/82055, T. 03.03.2026, § 18).

Dava şartının incelenmesi belgeye dayalı yapılır (ÖZEKES/YAZICI, Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku, C. V, s. 4951-4952). Arabuluculuk sürecinde hazırlanan diğer belgeler ve beyanlar ise, sadece arabuluculuk faaliyeti dolayısıyla hazırlanmış olmaları nedeniyle, hukuk davasında delil olarak ileri sürülemez (6325 sayılı Kanun m. 5/1-ç). Bu iki hüküm birlikte okunduğunda, dava şartının ispat aracı olarak yalnızca son tutanağın kullanılabileceği sonucuna ulaşılır; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi de aynı sonuca varmıştır (Yargıtay 9. HD, E.

2026/361, K. 2026/1865, T. 02.03.2026).

3. İlgili Mevzuat

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m. 3/1 uyarınca kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır; 7445 sayılı Kanunla eklenen ikinci cümleyle bu alacak ve tazminatlarla ilgili itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları da kapsama alınmıştır. Maddenin ikinci fıkrası son tutanağın dilekçeye eklenmesi zorunluluğunu, bir haftalık kesin süreyi ve arabulucuya hiç başvurulmaması hâlinde davanın usulden reddini düzenler. On birinci fıkraya göre arabulucu, taraflara ulaşılamaması, taraflar katılmadığı için görüşme yapılamaması yahut anlaşma sağlanması veya sağlanamaması hâllerinde faaliyeti sona erdirir ve son tutanağı düzenler. On yedinci fıkra uyarınca büroya başvurudan son tutanağın düzenlendiği tarihe kadar zamanaşımı durur ve hak düşürücü süre işlemez. Yirmi birinci fıkra, maddede hüküm bulunmayan hâllerde 6325 sayılı Kanun hükümlerine yollama yapar. Madde metni 26.09.2026 tarihi itibarıyla yürürlükte olan hâliyle kontrol edilmiş; on beşinci fıkranın Anayasa Mahkemesinin 03.06.2025 tarihli ve E. 2024/157, K. 2025/121 sayılı kararıyla iptal edildiği görülmüştür.

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (HUAK) m. 17/2-3 son tutanağın düzenlenmesini ve içeriğini, m. 18/A (7155 sayılı Kanunla eklenmiştir) dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin ortak hükümleri, m. 5 ise arabuluculuk sürecinde hazırlanan beyan ve belgelerin hukuk davasında kullanılamamasını düzenler. Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği (RG 02.06.2018, S. 30439) m. 23/3 başvurunun dilekçe, form veya elektronik ortamda yapılabileceğini; m. 23/4 başvuru sırasında başvurandan uyuşmazlık konusuna ilişkin hususların açıklanmasının isteneceğini öngörür.

4857 sayılı İş Kanunu (İşK) m. 20/1 (7036 sayılı Kanun m. 11 ile değişik) uyarınca iş sözleşmesi feshedilen işçi, fesih bildiriminin tebliğinden itibaren bir ay içinde işe iade talebiyle arabulucuya başvurmak zorundadır; anlaşma sağlanamazsa son tutanağın düzenlendiği tarihten itibaren iki hafta içinde iş mahkemesinde dava açılabilir. Arabulucuya başvurmaksızın açılan davanın usulden reddi hâlinde ret kararı taraflara resen tebliğ edilir ve kesinleşen ret kararının tebliğinden itibaren iki hafta içinde arabulucuya başvurulabilir.

HMK m. 20/1, görevsizlik veya yetkisizlik kararı üzerine dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesi için iki haftalık başvuru süresini; m. 114-115 dava şartlarını ve incelenmesini; m. 30 usul ekonomisini düzenler. Anayasa m. 36 hak arama hürriyetini ve mahkemeye erişim hakkını, m. 13 temel hakların sınırlandırılmasında ölçülülük ilkesini, m. 141/4 davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması görevini içerir.

4. Güncel İçtihatlar

4.1. Anayasa Mahkemesinin Ulaş Özel kararı

Başvurucu, 18.02.2020 tarihli arabuluculuk başvuru formunda alacak kalemlerini saymış ancak formdaki "işe iade" seçeneğini işaretlememiştir. Davalı işverenler ilk toplantıya katılmamış; 24.02.2020 tarihli son tutanakta başvuru vekilinin beyanıyla müracaat konuları arasında "g. adamı işe iade b.", "boşta geçen süre" ve "işe başlatmama tazminatı" kalemleri yazılmıştır. İlk derece mahkemesi feshin geçersizliğine ve işe iadeye karar vermiş; bölge adliye mahkemesi, işe iade talebinin arabuluculuğa konu edilmediğini kabul ederek davayı kesin olarak usulden reddetmiştir (AYM, Ulaş Özel Başvurusu, B. No: 2022/82055, T. 03.03.2026, § 3-4).

Anayasa Mahkemesi, dava şartı yokluğundan ret kararının mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturduğunu, müdahalenin 7036 sayılı Kanun m. 3 ile kanuni dayanağa ve meşru amaca sahip olduğunu belirledikten sonra ölçülülük denetimine geçmiştir (§ 10-11). Mahkeme, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin son tutanakta kalemlerin açıkça belirtilmesini arayan içtihadını aktarmış (§ 13), ardından arabuluculuğa başvuru zorunluluğunun sınırını çizmiştir: *"Dava şartı olmanın bir sonucu olarak ara buluculuğa başvurma bir zorunluluk arz etmekte ise de bu zorunluluk yalnızca ara buluculuğa başvuru ile sınırlı olup ara buluculuk sürecinin işleyişi ve sonucu üzerinde taraf iradelerinin egemen olduğu açıktır."* (§ 16)

Kararın ratio decidendi'si HUAK m. 17/3'e dayanır: *"Bu kurala göre son tutanağın tarafların beyanına göre oluşturulması esastır. Ara buluculuğun sonuçlandığını ve ne şekilde tamamlandığını gösteren son tutanakta tarafların işe iade konusunda anlaşılmadıklarının imza altına alınması dava şartı olan ara buluculuğa başvurunun yerine getirildiğinin ispatı niteliğindedir."* (§ 18) Mahkeme, tutanaktaki işe iade beyanının yanı sıra, işe iadenin mali sonuçları olan işe başlatmama tazminatı ve boşta geçen süre ücretinin talep edilmiş olmasını da gözетerek *"işe iadenin ara buluculuk görüşmelerine dâhil edilmediğinden söz etmek mümkün değildir"* sonucuna varmıştır (§ 18). Bölge adliye mahkemesinin yorumu *"ara buluculuk şartına ilişkin kurallar bakımından aşırı şekilci bir yaklaşım"* olarak nitelendirilmiş (§ 19); bu yorumun başvurucuya yüklediği külfetin meşru amaçla karşılaştırıldığında ölçülü olmadığı belirtilerek ihlal kararı verilmiş ve yeniden yargılamaya hükmedilmiştir (§ 20, 25).

4.2. Anayasa Mahkemesinin Estetik Yayıncılık kararı

Asliye hukuk mahkemesinde açılan manevi tazminat davası, ticari dava niteliği nedeniyle görevsizlikle sonuçlanmış; davacı, görevsizlik kararının kesinleşmesinden sonra ve dosyanın asliye ticaret mahkemesine gönderilmesinden önce arabuluculuk sürecini tamamlayarak anlaşamama tutanağını gönderme dilekçesine eklemiştir. Asliye ticaret mahkemesi tutanağın ilk dava tarihinden önce düzenlenmesi gerektiği gerekçesiyle davayı usulden reddetmiş, bölge adliye mahkemesi kararı kesin olarak onamıştır (AYM, Estetik Yayıncılık A.Ş. (4) Başvurusu, B. No: 2023/76842, T. 22.07.2026).

Anayasa Mahkemesi, Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin yerleşik uygulamasına atıf yaparak şu sonuca ulaşmıştır: *"...ara buluculuk sürecinin dava dosyasının görevli mahkemeye intikalinden önce tamamlanması hâlinde artık görevli mahkemenin başkaca bir usuli eksiklik tespit edilmediği sürece davanın esası yönünden değerlendirme yapması gerektiği yönünde yerleşik uygulaması olduğu görülmektedir. Gerçekten de aksi yönde bir yorumun usul ekonomisine aykırılık teşkil edeceği gibi kanunun katı yorumlanması sonucunda kişilerin etkili başvuru hakkına da ölçüsüz bir müdahale teşkil edeceğinin kabulü gerekmektedir."* (§ 34; Yargıtay 11. HD, E. 2025/1175, K. 2025/6168, T. 13.10.2025 ve E. 2024/3454, K. 2025/1836, T. 17.03.2025 atfıyla) Karar, şeref ve itibarın korunması hakkıyla bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlali ile sonuçlanmıştır.

4.3. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin son tutanağa ilişkin çizgisi

Dairenin 2024 tarihli iki kararı ölçütü belirlemiştir. Başvuru formunda kalemler işaretlenmiş olsa da son tutanakta uyuşmazlık konusu yalnızca "işçi-işveren ilişkisinden kaynaklanan alacaklar" olarak yazılmışsa dava şartı gerçekleşmiş sayılmaz: *"Bu tür anlaşmazlıklara ve tereddütlere meydan verilmemesi için arabuluculuk tutanağında tarafların anlaştıkları ya da anlaşamadıkları alacak kalemleri tek tek belirtilmelidir."* / *"Başvuru formu uygulamasının başladığı 02.06.2018 tarihinden sonraki başvurularda ise hangi alacak veya tazminat kalemleri konusunda anlaşma sağlandığı veya sağlanamadığını açıkça belirtmeyen son tutanağa göre dava şartının gerçekleştiği kabul edilemeyecektir."* (Yargıtay 9. HD, E. 2024/4484, K. 2024/8260, T. 14.05.2024) Daire aynı kararda arabulucuya bir yükümlülük de yüklemiştir: *"Şu hâle göre son tutanağın tarafların beyanına göre oluşturulması asıl ise de arabulucunun tutanağın içeriği ve düzenlenme şekli konusunda tarafları bilgilendirmesi de gerekir."* Zaman boyutunda ise dava şartı, her kalem için o kalemin müzakere edildiği tutanak tarihine kadar doğmuş alacaklarla sınırlıdır (Yargıtay 9. HD, E. 2024/4291, K. 2024/8934, T. 22.05.2024; aynı yönde: Yargıtay 9. HD, E. 2026/3004, K. 2026/3673, T. 22.04.2026).

2025–2026 tarihli kararlar bu çizgiyi sertleştirerek sürdürmüştür. Başvuru formunda genel ibare, son tutanakta yalnızca "kıdem tazminatı alacağı" yazılmışsa ücret alacağı yönünden dava usulden reddedilir (Yargıtay 9. HD, E. 2025/6033, K. 2025/10330, T. 24.12.2025). Dava şartının yalnızca son tutanaktan belirlenebileceği ilkesi en açık biçimde şu kararda ifade edilmiştir: *"...arabuluculuk faaliyeti kapsamında düzenlenen belgelerden sadece son tutanağın kullanılmasına izin verilmiştir. Buna göre arabuluculuk dava şartının gerçekleşip gerçekleşmediği hususu, yalnızca son tutanak esas alınarak belirlenebileceğinden, başvuru formunda yer alan alacak kalemlerinin müzakere edilip edilmediği ancak son tutanak ile anlaşılabilir. Müzakere edilmemiş bir alacak için dava şartının gerçekleştiğinden söz edilemez."* (Yargıtay 9. HD, E. 2026/361, K. 2026/1865, T. 02.03.2026) Tutanakta yer almayan tek bir kalem (asgari geçim indirimi) o kalem yönünden kısmi usulden ret sonucu doğurur (Yargıtay 9. HD, E. 2026/1682, K. 2026/4343, T. 11.05.2026); eksikliğin arabulucudan sorularak giderilmesi talebi kabul görmemiştir; buna karşılık tespit davası niteliğindeki SGK çıkış kodunun düzeltilmesi davası dava şartına tabi değildir (Yargıtay 9. HD, E. 2026/1382, K. 2026/4121, T. 30.04.2026).

İşe iade ile feshe bağlı alacakların ilişkisi bakımından Daire, işe iade talebiyle yapılan arabuluculukta kıdem ve ihbar tazminatı gibi alacakların da yazılabileceğini, ancak bunun yalnızca dava konusu fesih anına kadar doğmuş alacakları kapsadığını; kesinleşen işe iade kararı üzerine işe başlatılmama suretiyle gerçekleşen feshe bağlı alacaklar için yeni bir arabuluculuk başvurusunun zorunlu olduğunu kabul etmektedir (Yargıtay 9. HD, E. 2026/368, K. 2026/2807, T. 30.03.2026; aynı yönde: Yargıtay 9. HD, E. 2026/396, K. 2026/2809, T. 30.03.2026). Bu sonuç, işe iade kararındaki geçersizliğin kendine özgü bir geçersizlik hâli olduğu ve mahkeme kararıyla kendiliğinden devreye girmediği görüşüne dayandırılmıştır (SÜZEK Sarper, İş Hukuku, 21. Baskı, İstanbul 2021, s. 652; MOLLAMAHMUTOĞLU Hamdi / ASTARLI Muhittin / BAYSAL Ulaş, İş Hukuku, 7. Baskı, Ankara 2022, s. 1111; aktaran Yargıtay 9. HD, E. 2026/368, K. 2026/2807, T. 30.03.2026).

4.4. Hukuk Genel Kurulu ve 11. Hukuk Dairesi: Görevsizlik sonrası tamamlama

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, görevsiz asliye hukuk mahkemesinde açılan davada, görevsizlik kararından sonra ancak dosyanın görevli iş mahkemesinin esasına kaydından önce tamamlanan arabuluculuğun dava şartını karşıladığına oy birliğiyle karar vermiştir: "...7036 sayılı Kanun'un 3. maddesi ile 6325 sayılı Kanun'un uygulanmasındaki amaç ve hak arama hürriyeti birlikte değerlendirildiğinde somut olayda arabuluculuk dava şartının yerine getirildiği kabul edilmelidir. Aksi yöndeki kabulün hak arama hürriyetinin bir unsuru olan mahkemeye erişim hakkı ile bağdaşmayacağı açıktır. ... davanın usulden reddine karar verilerek arabuluculuk ve dava sürecinin yeniden başlatılmasının usul ekonomisi ilkesine de aykırı olacağı ortadadır." (Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026) 11. Hukuk Dairesi de ticari davalarda aynı ölçütü uygulamakta, kritik eşiği dosyanın görevli mahkemeye intikal tarihi olarak belirlemektedir: intikalden önce tamamlanan arabuluculuk yeterlidir, intikalden sonra düzenlenen son tutanak ise yeterli değildir (Yargıtay 11. HD, E. 2025/1175, K. 2025/6168, T. 13.10.2025; E. 2024/3454, K. 2025/1836, T. 17.03.2025).

5. Doktrindeki Görüşler

TANRIVER, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk adlı eserinde arabuluculuğa başvuruyu HMK m. 114/2 anlamında özel bir dava şartı olarak nitelendirmekte ve bu şartın eksikliğinin bölge adliye mahkemesince kendiliğinden dikkate alınması, temyizde ise mutlak bozma sebebi sayılması gerektiğini savunmaktadır (s. 159-160; aktaran Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026). Yazar, arabuluculuğun yalnızca tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri uyuşmazlıklarda uygulanabileceğini de vurgulamaktadır (TANRIVER Süha, Medenî Usul Hukuku, C. II, Ankara 2021, s. 252).

ÖZBEK, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü adlı eserinde, görevsiz veya yetkisiz mahkemede dava açıldıktan sonra ve dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesinden önce dava şartı eksikliği tamamlanmışsa görevli mahkemede dava şartının tam olduğunu, tekrar arabuluculuğa başvurulmasına gerek bulunmadığını belirtmektedir (s. 1557; aktaran Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026). Bu görüş Hukuk Genel Kurulu ve Anayasa Mahkemesince benimsenmiştir.

ÖZEKES/YAZICI, Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku adlı eserde dava şartı incelemesinin belgeye dayalı yapılacağını ve son tutanağın eklenmemesi hâlinde kesin süre verilmesi nedeniyle şartın tamamlanabilir nitelikte olduğunu ifade etmektedir (C. V, s. 4951-4952; aktaran Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026). EKMEKÇİ/ÖZEKES/ATALI, Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyarî ve Zorunlu Arabuluculuk adlı eserde dava şartının kişi bakımından kapsamını tarafların işçi ve işveren olmasıyla sınırlamaktadır (s. 155; aktaran Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026). Uygulamaya dönük bir çalışmada KİRKİCİ, "İş Uyuşmazlıklarında Dava Şartı Arabuluculuk ve Arabuluculuk Tutanakları" başlıklı makalesinde, bölge adliye mahkemesi uygulamasından hareketle her bir talebin arabuluculuk sürecine dâhil edilmesi gerektiğini aktarmaktadır (İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2020, s. 296-297).

Doktrinde belgeye dayalı inceleme ilkesi ile Yargıtay'ın kalem bazlı denetimi birbirini tamamlamaktadır: Dava şartı yalnızca son tutanaktan incelenir ve tutanakta müzakere edilmemiş bir kalem için şart gerçekleşmiş sayılmaz. Görüş ayrılığı, bu ilkenin ne kadar katı uygulanacağı noktasındadır. Bir yaklaşım, tutanaktaki her sözcüğü tek başına ve lafzıyla değerlendirir; Ulaş Özel kararına konu bölge adliye mahkemesi kararı bu yaklaşımın örneğidir. Diğer yaklaşım, tutanağı taraf beyanlarının bütünü içinde ve HUAK m. 17/3'ün amacına göre yorumlar; Anayasa Mahkemesi ve Hukuk Genel Kurulu bu yaklaşımı benimsemiştir. Kanaatimizce ikinci yaklaşım isabetlidir; zira dava şartı arabuluculuğun amacı uyuşmazlığın yargıya taşınmadan çözümünü teşvik etmektir (AYM, E. 2017/178, K. 2018/82, T. 11.07.2018) ve bu amaç, müzakere edildiği tutanakla sabit olan bir talebin sırf biçimsel bir eksiklik nedeniyle mahkeme önüne getirilememesini gerektirmez (AY m. 13, 36; HMK m. 30).

6. Hukuki Değerlendirme

Mevzuat, içtihat ve doktrin birlikte değerlendirildiğinde üç katmanlı bir ölçüt ortaya çıkmaktadır. Birinci katman "belge" sorunudur: Dava şartının ispat aracı yalnızca son tutanaktır. Başvuru formu, arabuluculuk faaliyeti dolayısıyla hazırlanan bir belge olarak hukuk davasında delil değeri taşımaz (HUAK m. 5/1-ç); bu nedenle formdaki kalemler tutanakta yer almıyorsa dava şartı gerçekleşmez (Yargıtay 9. HD, E. 2026/361, K. 2026/1865, T. 02.03.2026). Aynı ilkenin ters yönlü sonucu Ulaş Özel kararında belirginleşmiştir: Formdaki bir eksiklik veya işaretlenmemiş kutucuk, tutanaktaki açık beyanı ortadan kaldırmaz. Form ile tutanak çeliştiğinde belirleyici olan tutanaktır (AYM, Ulaş Özel Başvurusu, B. No: 2022/82055, T. 03.03.2026, § 18).

İkinci katman "içerik" sorunudur: Tutanakta uyuşmazlık konuları kalem kalem yazılmalıdır; 02.06.2018 sonrası başvurularda soyut ifadeler yeterli değildir (Yargıtay 9. HD, E. 2024/4484, K. 2024/8260, T. 14.05.2024). Bu ölçüt Anayasa Mahkemesince de reddedilmemiş, aksine aktarılmıştır (§ 13). Ancak kalem bazlı denetim, tutanaktaki ifadelerin bağlamından kopararak yorumlanmasını haklı kılmaz. Tutanakta hem "işe iade" ibaresinin hem de yalnızca işe iadeye bağlı olarak doğabilecek "boşta geçen süre ücreti" ve "işe başlatmama

tazminatı" kalemlerinin yer alması, işe iadenin müzakere konusu yapıldığını gösteren yeterli bir bütündür. Bölge adliye mahkemesinin, başvuruçunun gemi adamı olmamasından hareketle tutanaktaki ibareyi formdaki farklı bir ibareye dönüştürerek yorumlaması, belgeye dayalı incelemeyi belgeyi aşan bir varsayıma çevirmiştir. Kanaatimizce ihlalin özü buradadır: Belgeye dayalı inceleme, belgede yazanın aksine bir kabulü dışlar.

Üçüncü katman "zaman" sorunudur: Dava şartı, son tutanak tarihine kadar doğmuş ve o tutanakta müzakere edilmiş alacaklarla sınırlıdır; tutanak tarihi ile dava tarihi arasında doğan dönemsel alacaklar için şart gerçekleşmiş sayılmaz (Yargıtay 9. HD, E. 2026/3004, K. 2026/3673, T. 22.04.2026). İşe iade kararının kesinleşmesinden sonra işe başlatmama nedeniyle doğan alacaklar da, henüz doğmamış bir hakkın müzakere edilemeyeceği gerekçesiyle yeni bir arabuluculuk gerektirir (Yargıtay 9. HD, E. 2026/368, K. 2026/2807, T. 30.03.2026). Bu çizgi, işe iade davasındaki geçersizliğin askıda geçersizlik olduğu ve işçinin süresinde başvurusuyla sona erdiği yönündeki doktrin görüşüyle uyumludur (MOLLAMAHMUTOĞLU/ASTARLI/BAYSAL, İş Hukuku, 7. Baskı, s. 1111). Ancak zaman ölçütü de mekanik uygulanmamalıdır: Görevsizlik sonrası, dosya görevli mahkemenin esasına kaydedilmeden önce tamamlanan arabuluculuğun geçerli sayılması (Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026; AYM, Estetik Yayıncılık A.Ş. (4) Başvurusu, B. No: 2023/76842, T. 22.07.2026), "dava açılmadan önce" ibaresinin amaçsal yorumunun ürünüdür.

Bu üç katmanın ortak paydası ölçülülüktür. Anayasa Mahkemesi, dava şartı arabuluculuğun anayasaya uygunluğunu, zorunluluğun yalnızca başvuruyla sınırlı olması ve hak aramayı aşırı derecede zorlaştırmaması koşuluna bağlamıştır (AYM, E. 2017/178, K. 2018/82, T. 11.07.2018, § 24; Ulaş Özel, § 16). Yargıtay'ın kalem bazlı denetimi bu koşulla bağdaşır; çünkü müzakere edilmemiş bir talebin dava edilememesi, arabuluculuğun amacına hizmet eder. Buna karşılık müzakere edildiği tutanakla sabit bir talebin biçimsel gerekçeyle dava dışı bırakılması, arabuluculuğa hizmet etmediği gibi hak arama hürriyetini de sınırlar; meşru amaç ile külfet arasındaki denge bozulur (AY m. 13). Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin de arabuluculuk kurumunun işçi aleyhine yorumlanmaması gerektiğini vurgulaması (Yargıtay 9. HD, E. 2024/4484, K. 2024/8260, T. 14.05.2024) aynı yöndedir.

Dikkat çekilmesi gereken bir nokta, Yargıtay'ın eksikliğin arabulucudan sorularak veya ek tutanakla giderilmesi yolunu kapatmasıdır (Yargıtay 9. HD, E. 2026/1382, K. 2026/4121, T. 30.04.2026). Bu sonuç HUAK m. 5 ve belgeye dayalı inceleme ilkesiyle tutarlıdır; ancak tutanağın kendi içinde tereddüt doğurduğu hâllerde tereddütün taraf beyanlarının bütünü gözetilerek giderilmesi ile tutanak dışı belgeye başvurulması birbirinden ayrılmalıdır. İlki yorum, ikincisi delil sorunudur; Ulaş Özel kararı yalnızca ilkine ilişkindir.

7. Hukuki Çözüm

Benzer uyuşmazlıklarda izlenecek yol, arabuluculuk aşamasından başlar. İşe iade talebi söz konusuysa başvuru, İşK m. 20/1'deki bir aylık süre içinde yapılmalı; başvuru formunda "işe iade" seçeneği işaretlenmeli ve uyuşmazlık konusu Yönetmelik m. 23/4 uyarınca açıklanmalıdır. Son tutanakta uyuşmazlık konuları kısaltma kullanılmadan, kalem kalem ve mümkünse dönem belirtilerek yazılmalı; işe iadeye bağlı mali talepler (boşta geçen süre ücreti, işe başlatmama tazminatı) ayrıca gösterilmelidir. Karşı taraf toplantıya katılmasa dahi başvuran tarafın beyanı tutanağa geçirilebilir; HUAK m. 17/2 bu hâlde tutanağın imzalanma usulünü düzenlemektedir.

Dava aşamasında son tutanağın aslı veya onaylı örneği dilekçeye eklenmeli (7036 sayılı Kanun m. 3/2); işe iade davası İşK m. 20/1'deki iki haftalık süre içinde açılmalıdır. Feshe bağlı kıdem, ihbar ve yıllık izin alacakları işe iade davasıyla birlikte dava edilecekse, bu alacakların ancak fesih anına kadar doğmuş kısmı aynı tutanağa dayanılarak istenebilir; işe başlatmama sonrasında doğan alacaklar için yeni arabuluculuk başvurusu yapılmalıdır (Yargıtay 9. HD, E. 2026/368, K. 2026/2807, T. 30.03.2026). Devam eden iş ilişkisinde dönemsel alacaklar bakımından tutanak tarihi ile dava tarihi arasındaki dönem için ayrıca başvuru gerekir (Yargıtay 9. HD, E. 2026/3004, K. 2026/3673, T. 22.04.2026).

Dava şartı yokluğu itirazıyla karşılaşıldığında savunma iki düzeyde kurulmalıdır. Birinci düzeyde, tutanağın bütünü ve HUAK m. 17/3 gözetilerek talebin müzakere edildiğinin tutanaktan anlaşıldığı gösterilmeli; Ulaş Özel kararı ile aşırı şekilcilik yasağı ve ölçülülük ilkesi (AY m. 13, 36) ileri sürülmelidir. İkinci düzeyde, işe iade davalarında bölge adliye mahkemesi kararı kesin olduğundan (İşK m. 20/3), usulden ret hâlinde kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılmalı; başvuruda Ulaş Özel kararı emsal gösterilmelidir. Tutanakta gerçekten yer almayan bir kalem söz konusuysa savunma değil yeni başvuru tercih edilmeli; İşK m. 20/1 son cümlesi uyarınca kesinleşen ret kararının resen tebliğinden itibaren iki hafta içinde arabulucuya yeniden başvurulabileceği unutulmamalıdır.

Görevsiz mahkemede açılan davalarda ise görevsizlik kararı verildiğinde beklenmemeli; HMK m. 20/1'deki iki haftalık gönderme süresi içinde arabuluculuk tamamlanarak son tutanak gönderme dilekçesine eklenmelidir. Dosyanın görevli mahkemeye intikalinden önce tamamlanan arabuluculuk dava şartını karşılar (Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026); intikalden sonra düzenlenen tutanak ise yeterli değildir (Yargıtay 11. HD, E. 2025/1175, K. 2025/6168, T. 13.10.2025).

Arabuluculuk perspektifinden bakıldığında, dava şartı tartışmalarının büyük bölümü tutanak yazımındaki özensizlikten kaynaklanmaktadır. Arabulucunun HUAK m. 17/3 ve Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin bilgilendirme yükümlülüğüne ilişkin tespiti (Yargıtay 9. HD, E. 2024/4484, K. 2024/8260, T. 14.05.2024) uyarınca tarafları tutanağın içeriği ve sonuçları hakkında aydınlatması, hem tarafların hak kaybını hem de sonraki yargılamada usul tartışmasını önler. Uyuşmazlığın anlaşmayla çözümlenmesi hâlinde ise anlaşma belgesinin kapsamı taraflarca

belirlenir ve üzerinde anlaşılan hususlarda dava açılmaz (HUAK m. 18/1, 18/5); bu nedenle anlaşma belgesinde de kalemlerin açıkça yazılması aynı ölçüde önemlidir.

8. Uygulamada Dikkat Edilmesi Gerekenler

İşçi vekilleri bakımından: Başvuru formu ile son tutanak arasında tutarlılık sağlanmalı; tutanakta kısaltma, genel ibare ("işçilik alacakları", "nisbi") veya yazım hatası bulunmamalıdır. Son tutanak imzalanmadan önce kalemler tek tek okunmalı, eksik varsa aynı oturumda düzeltilmelidir; sonradan ek tutanak veya arabulucu beyanıyla düzeltme yolu Yargıtay'ca kabul görmemektedir.

İşveren vekilleri bakımından: Dava şartı yokluğu itirazı, tutanakta gerçekten yer almayan kalemlerle sınırlı tutulmalıdır. Tutanağın bütününden müzakere edildiği anlaşılan bir talebe karşı biçimsel itiraz, Ulaş Özel kararı sonrasında ihlal ve yeniden yargılama riski doğurmakta, uyuşmazlığı uzatmaktadır.

Arabulucular bakımından: Son tutanak, tarafların beyanına göre ve kalem kalem düzenlenmeli; karşı tarafın katılmadığı hâllerde başvuranın beyanı tam olarak yazılmalı; taraflara tutanağın sonuçları açıklanmalı ve bu açıklama belgelenmelidir (HUAK m. 17/3).

Mahkemeler bakımından: Dava şartı incelemesi belgeye dayalı yapılır; ancak inceleme, tutanakta yazanın aksine bir varsayımla sonuçlandırılmaz. Tutanağın bütünü ve talep edilen kalemler arasındaki bağlantı gözetilmelidir.

Süreler bakımından: İşe iade için fesih bildiriminin tebliğinden itibaren bir ay içinde başvuru ve son tutanaktan itibaren iki hafta içinde dava (İŞK m. 20/1); görevsizlik sonrası gönderme için iki hafta (HMK m. 20/1); bireysel başvuru için kesin kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün. Büroya başvurudan son tutanağa kadar zamanaşımı durur ve hak düşürücü süre işlemez (7036 sayılı Kanun m. 3/17).

9. Sonuç

Dava şartı arabuluculukta şartın gerçekleştiğinin ispat aracı yalnızca son tutanaktır; başvuru formu ve arabuluculuk sürecinde hazırlanan diğer belgeler hukuk davasında delil olarak kullanılamaz (HUAK m. 5; Yargıtay 9. HD, E. 2026/361, K. 2026/1865, T. 02.03.2026). Bu ilke iki yönlü sonuç doğurur: Tutanakta müzakere edilmemiş bir kalem için dava şartı gerçekleşmez; buna karşılık tutanakta açıkça yer alan bir talep, formdaki eksiklik veya tutanaktaki kısaltma gerekçesiyle dava dışı bırakılamaz. Anayasa Mahkemesinin Ulaş Özel kararı, ikinci sonucu mahkemeye erişim hakkının güvencesi hâline getirmiş ve son tutanağın taraf beyanlarına göre bütün olarak yorumlanmasını zorunlu kılmıştır. Estetik Yayıncılık kararı ve Hukuk Genel Kurulunun 21.01.2026 tarihli kararı ise "dava açılmadan önce" ibaresinin amaçsal yorumuyla, dosya görevli mahkemeye intikal etmeden tamamlanan arabuluculuğu yeterli saymıştır.

Uygulama için çözüm, arabuluculuk aşamasında özenli tutanak yazımı ve dava aşamasında kalem ve dönem bazlı denetimin amaçsal yorumla dengelenmesidir. Yargıtay'ın kalem bazlı

denetimi, arabuluculuğun amacına hizmet ettiği ölçüde anayasal sınırlar içindedir; bu sınır, müzakere edildiği tutanakla sabit olan bir talebin biçimsel gerekçeyle mahkeme önüne getirilememesinde aşılmaktadır. Kanaatimizce içtihadın gelecekteki yönü, belgeye dayalı inceleme ilkesini korurken tutanağın yorumunda aşırı şekilcilik yasağını gözetken bu dengede şekillenecektir.

Kaynakça

A) Mevzuat

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (2709) m. 13, 36, 141.

4857 sayılı İş Kanunu (RG 10.06.2003, S. 25134) m. 20, 21.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (RG 04.02.2011, S. 27836) m. 20, 30, 114, 115.

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu (RG 22.06.2012, S. 28331) m. 5, 17, 18, 18/A.

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu (RG 25.10.2017, S. 30221) m. 3.

7155 sayılı Kanun (RG 19.12.2018, S. 30630) m. 23.

7445 sayılı Kanun (RG 05.04.2023, S. 32154) m. 41.

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği (RG 02.06.2018, S. 30439) m. 23.

B) Yargı Kararları

AYM, Estetik Yayıncılık A.Ş. (4) Başvurusu, B. No: 2023/76842, T. 22.07.2026.

AYM, Ulaş Özel Başvurusu, B. No: 2022/82055, T. 03.03.2026, RG 21.09.2026, S. 33377.

AYM, E. 2017/178, K. 2018/82, T. 11.07.2018.

Yargıtay HGK, E. 2025/255, K. 2026/11, T. 21.01.2026.

Yargıtay 9. HD, E. 2026/1682, K. 2026/4343, T. 11.05.2026.

Yargıtay 9. HD, E. 2026/1382, K. 2026/4121, T. 30.04.2026.

Yargıtay 9. HD, E. 2026/3004, K. 2026/3673, T. 22.04.2026.

Yargıtay 9. HD, E. 2026/368, K. 2026/2807, T. 30.03.2026.

Yargıtay 9. HD, E. 2026/396, K. 2026/2809, T. 30.03.2026.

Yargıtay 9. HD, E. 2026/361, K. 2026/1865, T. 02.03.2026.

Yargıtay 9. HD, E. 2025/6033, K. 2025/10330, T. 24.12.2025.

Yargıtay 11. HD, E. 2025/1175, K. 2025/6168, T. 13.10.2025.

Yargıtay 11. HD, E. 2024/3454, K. 2025/1836, T. 17.03.2025.

Yargıtay 9. HD, E. 2024/4291, K. 2024/8934, T. 22.05.2024.

Yargıtay 9. HD, E. 2024/4484, K. 2024/8260, T. 14.05.2024.

C) Doktrin

EKMEKÇİ Ömer / ÖZEKES Muhammet / ATALI Murat, Hukuk Uyuşmazlıklarında İhtiyarî ve Zorunlu Arabuluculuk, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.

KİRKİCİ Hıdır, "İş Uyuşmazlıklarında Dava Şartı Arabuluculuk ve Arabuluculuk Tutanakları", İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2020, s. 279-307.

- KURU Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2016.
- MOLLAMAHMUTOĞLU Hamdi / ASTARLI Muhittin / BAYSAL Ulaş, İş Hukuku, 7. Baskı, Lykeion Yayınları, Ankara 2022.
- MUTLAY Faruk Barış, "İş Hukukunda Zorunlu Arabuluculuk", İş Hukukunda Genç Yaklaşımlar III, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuka Genç Yaklaşımlar Konferans Serisi No. 7, İstanbul 2018.
- ÖZBEK Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.
- ÖZEKES Muhammet / YAZICI Çiğdem, Pekcanitez Usul Medenî Usul Hukuku, C. V, 16. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2025.
- SÜZEK Sarper, İş Hukuku, 21. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul 2021.
- TANRIVER Süha, Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.
- TANRIVER Süha, Medenî Usul Hukuku, C. II, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.